

Handleiding: Statuten kerkgenootschap opstellen

Heeft jouw kerkgenootschap geen statuten?

In deze handleiding leggen we in drie stappen uit hoe je aan statuten kunt komen.

Inleiding

Als kerk kun je je inschrijven bij de Kamer van Koophandel als stichting of als kerkgenootschap, of eventueel als vereniging (gebeurt niet vaak maar kan wel). In dit artikel leggen we uit wat de verschillen zijn tussen deze opties.

Als je kiest voor stichting of vereniging, moet je naar de notaris die statuten maakt en je inschrijft bij de Kamer van Koophandel.

Als je kiest voor kerkgenootschap, ben je niet verplicht om naar de notaris te gaan, maar je bent wel verplicht om statuten te hebben. Je mag wel naar de notaris. In dit artikel legt een notaris uit wat er allemaal bij komt kijken als je statuten wil opstellen. Let hierbij op: lang niet alle notarissen hebben expertise over kerkgenootschappen. Neem contact op met SKIN (info@skinkerken.nl) voor een overzicht van namen van notarissen die daar wel ervaring mee hebben. De prijzen kunnen nogal verschillen, dus het is de moeite waard om rond te kijken en te vergelijken.

Je bent niet verplicht om naar een notaris te gaan als kerkgenootschap. Sommige beginnende kerken hebben daar ook het geld nog niet voor. Hoe kom je dan aan statuten voor jouw kerkgenootschap? Daar gaat deze handleiding over.

Stappen:

1. Bestudeer deze handleiding goed.
2. Kies welk type church governance bij je past.
3. Neem [contact op met SKIN](#) voor standaard model-statuten die bij dit type passen. Hier zijn verder geen kosten aan verbonden.

Stap 1. Modellen van kerkbestuur

Jezus Christus heeft één lichaam met vele leden. Het ene lichaam is de wereldwijde kerk in ruimte en tijd, en de vele leden zijn de individuele gelovigen die dat lichaam vormen. Daarnaast zijn er wat wij "kerken" of "gemeenten" noemen, lokale samenkomsten van die ene wereldwijde kerk. Geen enkele gemeente kan tegen de anderen zeggen: "Ik heb jullie niet nodig" (1 Korintiërs 12:21). In plaats daarvan moet elke gemeente op de een of andere manier haar onderlinge afhankelijkheid met de andere gemeenten tot uitdrukking brengen. Gedurende 2000 jaar christendom zijn er drie modellen van kerkbestuur ontstaan, elk met hun eigen theologische basis. Deze drie modellen lijken verschillende bronnen van autoriteit over de lokale gemeente te benadrukken. Deze drie bronnen van gezag zijn:

- Het gezag van consensus binnen de kerk van vandaag,
- het schriftelijke gezag van de kerk in het verleden (uitgedrukt in geloofsbelijdenissen en belijdenissen), en
- het gezag van individuele leiders van de kerk van vandaag.

Dit zijn de drie modellen van kerkbestuur: Episcopaal, Presbyteriaans en Congregationeel. Vanuit SKIN gezien is het ene type is niet beter dan het andere. In Nederland is vrijheid van religie dus kunnen kerken dit zelf bepalen. Het belangrijkste is om als kerkgenootschap het type te kiezen dat past bij jullie geloofsovertuigingen, en statuten te gebruiken die bij dat type passen. Wat je moet

voorkomen is dat je statuten kiest van het ene type, terwijl je geloofsovertuigingen beter passen bij het andere type. Dit zal uiteindelijk namelijk tot conflicten leiden omdat de kerk dan volgens de eigen officiële regels moet functioneren op een manier die niet bij de geloofsovertuigingen van de mensen in de kerk past. Daarom is het belangrijk om niet zomaar willekeurig statuten op te stellen, maar van tevoren goed na te denken over de verschillende opties die er zijn. Bestudeer dus goed wat de verschillen zijn tussen deze drie types, en kies op basis daarvan de model-statuten die bij dat type behoren.

Type 1: Episcopaal (bisschop of overziener als hoogste gezag)

In dit model berust het gezag bij een bepaald ambt: de bisschop. Deze naam komt van het Griekse woord *episkopos*, dat "opziener" betekent en in het Engels meestal "bishop" wordt genoemd. De bisschoppen besturen en bedienen een groep kerken in plaats van slechts één lokale kerk (een bepaalde kerk op een bepaalde locatie). De macht van bisschoppen is dus groter dan die van gewone voorgangers. In dit type kerken worden beslissingen genomen op hogere niveaus dan de lokale kerk, gewoonlijk na in gebed Gods wil te overwegen en de meningen van de leden te overwegen.

Er kunnen verschillende niveaus van bisschoppen zijn: het eenvoudigste voorbeeld zijn de Methodisten, die slechts één niveau van bisschoppen hebben. De Anglicaanse of Episcopale Kerk heeft een aantal niveaus. De Rooms-Katholieke Kerk heeft het meest complete systeem in termen van niveaus van bisschoppen - de bisschop van Rome, dat wil zeggen de paus, heeft de hoogste autoriteit. Ook sommige grote internationale pinksterdenominaties hanteren een episcopaal gezagsmodel.

Oriëntaals en Oosters Orthodoxe kerken zijn decentraal georganiseerd. Zij hebben een synode waarin de bisschoppen samenkomen, met een patriarch aan het hoofd. Bevoegdheid binnen de Orthodoxe kerken is gebaseerd op het 'primus inter pares' principe, wat wil zeggen dat het hoofd van een kerk 'de eerste onder gelijken' is. Een patriarch staat in principe dus niet boven de bisschoppen, en de ene patriarch staat niet hoger dan een andere patriarch. Er is ook niet één paus die leiding heeft over alle Orthodoxe kerken. Beslissingen worden gezamenlijk gemaakt in de synode van bisschoppen.

Type 2: Presbyteriaans (oudstenraad als hoogste gezag)

Het presbyteriaanse model plaatst autoriteit ook in een bepaald ambt. Het verschilt van het episcopale systeem in die zin dat autoriteit niet in een individueel ambt of ambtsdrager wordt belegd, maar in vertegenwoordigende organen. Met "vertegenwoordigend" wordt bedoeld dat deze organen het gezag vertegenwoordigen dat Christus aan individuele gelovigen gaf. De belangrijkste functionaris is de ouderling ('presbyter'), of meer precies, een groep ouderlingen die samen de lokale kerk besturen. De term die voor dit orgaan wordt gebruikt, verschilt per kerk. Sommigen noemen het een 'session', een kerkbestuur, oudstenraad, kerkeraad of leiderschapsteam. In alle gevallen berust het gezag bij de oudsten van die plaatselijke kerk.

Alle plaatselijke kerken in een gebied worden bestuurd door een groep oudsten die uit verschillende plaatselijke kerken komen. Deze regionale vergadering van oudsten uit verschillende plaatselijke kerken wordt gewoonlijk een presbyterium genoemd. Zij vertegenwoordigen het gezag van gelovigen uit verschillende kerken. De algemene vergadering of generale synode is het hoogste gezag van een presbyteriaanse kerk. Individuele gemeenten worden gezien als onderdeel van de bredere denominatie, in plaats van dat de denominatie een vereniging van gemeenten is (zoals in het hieronder beschreven congregationale model). Dit betekent over het algemeen dat individuele congregaties niet vrij zijn om de denominatie te verlaten, terwijl zelfbesturende congregaties een vereniging wel kunnen te verlaten.

Presbyteriaanse kerkgenootschappen hebben ook de neiging om gedetailleerdere geschreven standaarden te hebben, die door de oudsten worden onderschreven. Hierdoor

hebben ze de neiging om het geschreven gezag van de kerk van het verleden (uitgedrukt in geloofsbelijdenissen) tot de dominante bron van gezag te maken. Binnen de lokale gemeenten is gezag geordend op basis van consensus, en de presbyterieën en synoden hebben als doel om het gezag van de geschreven normen van het kerkgenootschap te interpreteren. Er kunnen individuele oudsten zijn die apart gezet of ingezegend zijn voor een meer ambulante bediening binnen de bredere denominatie, maar deze mensen hebben meestal geen erg prominente rol (dit is een verschil met het episcopale model).

Type 3: Congregationeel (gemeenteleden als hoogste gezag):

Het congregatieve model van kerkbestuur benadrukt twee aspecten: autonomie en democratie. Ten eerste, autonomie. Dit betekent dat de plaatselijke gemeente onafhankelijk en zelfbesturend is. Geen enkele macht van buitenaf kan dicteren wat een plaatselijke kerk moet doen. Ten tweede: democratie. Dit betekent dat elk lid van een lokale gemeente of kerk deze autoriteit bezit en uitoefent (directe democratie). Het is noch monarchaal (heerschappij door één; episcopaal) noch oligarchisch (heerschappij door enkelen; representatieve democratie; presbyteriaans). De autoriteit die ouderlingen en diakenen bezitten wordt gedelegeerd door individuele gelovigen van de lokale kerk.

Kerkgenootschappen die een congregatieve bestuur hebben zijn onder andere baptisten, congregationalisten en de meeste lutheranen.

Lokale gemeenten maken vaak deel uit van een groter overkoepelend verband. Geen enkele gemeente in dit verband wil het verband verlaten, omdat het zeer waardevol is (hoewel ze vrij zijn om te vertrekken als ze dat willen). Maar de grenzen van het overkoepelende verband en haar doelen zijn duidelijk afgebakend en worden door de congregaties gezamenlijk bepaald. De primaire bron van gezag over de individuele gemeenten is dus het gezag op basis van consensus van de kerk van vandaag.

Dat wil niet zeggen dat dit de enige bron van autoriteit is. De leden van het overkoepelende verband hechten veel waarde aan het verleden en zien zichzelf als een volgeling van de orthodoxe christelijke traditie zoals duidelijk verwoord in de protestantse reformatie. En het overkoepelende verband heeft individuele leiders die zeer gerespecteerd worden. Dit kunnen ouderlingen (pastors) zijn van vooraanstaande gemeenten die vaak spreken op conferenties en wiens stem zeer gerespecteerd wordt binnen het overkoepelende verband voor het bepalen van de strategische richting. Of sommige oudsten ("presbyters") kunnen apart gezet zijn voor een ambt van prediking en onderwijs in de gemeenten van het overkoepelende verband, en aan het ondersteunen van de oudsten van die gemeenten. Maar de dominante autoriteit is autoriteit op basis van consensus.

Stap 2. Kies welk type bij je past

Voor de meeste kerken is wel duidelijk tot welke traditie of denominatie zij behoren, en welk type hier dan het beste bij past. Binnen de evangelische en pinksterkerken bestaat grotere verscheidenheid. Als richtlijn adviseert SKIN altijd het volgende:

Optie 1: Valt jouw lokale kerk in Nederland onder een grotere internationale moederkerk met hoofdkantoor buiten Nederland? Heeft deze moederkerk een eigen reglement, kerkorde of statuut? Vraag dan dit reglement op en laat het naar Nederlands vertalen.

Vervolgens kun je twee dingen doen:

- 1) je kunt de statuten van de moederkerk door een notaris laten aanpassen in de Nederlandse wet- en regelgeving, zodat je een samenvoeging krijgt van de twee documenten in één document. Let hierbij op: lang niet alle notarissen hebben expertise over kerkgenootschappen. Neem contact op met SKIN (info@skinkerken.nl) voor een overzicht van namen van notarissen die dat wel hebben.
- 2) je kunt in de model-statuten die via SKIN beschikbaar zijn, een verwijzing opnemen dat de statuten van de moederkerk in alle gevallen de hoogste source of authority zijn, behalve in zaken waar de

Nederlandse wet anders beslist. In dit tweede geval krijg je dus twee documenten: de statuten in Nederland, en het statuut van de moederkerk. Het eerste document verwijst naar het tweede document als haar grondslag. Belangrijk: je moet in dit geval zelf goed controleren, dat in de statuten voor de Nederlandse tak van de kerk geen dingen staan die tegenstrijdig of conflicterend zijn met de statuten van de moederkerk.

Optie 2: Is jouw lokale kerk in Nederland in principe zelfstandig ('éénpitter'), of alleen binnen Nederland actief, of is het hoofdkantoor in Nederland gevestigd? In dat geval ben je in feite je eigen moederkerk, en ben je vrij om zelf te kiezen uit het episcopaal, presbyterian, of congregationeel type.

Stap 3. Hoe de standaard model-statuten toe te passen?

In de model-statuten die u bij SKIN kunt opvragen, staan bepaalde zaken die verplicht en noodzakelijk zijn in de Nederlandse wet- en regelgeving. Bijvoorbeeld wie bestuurlijk bevoegd is de organisatie te vertegenwoordigen (noodzakelijk voor o.a. het openen van een bankrekening, afsluiten van een hypotheek of huurcontract). Er zijn ook elementen die u zelf kunt invullen, kiezen of aanvullen. Bijvoorbeeld als u de ANBI status wil aanvragen.

Nadat u de statuten zelf heeft aangevuld, gepersonaliseerd en gecontroleerd, kunt u deze aan SKIN voorleggen voor een laatste controle. Met eventuele vragen kunt u ook bij ons terecht.

Wat doet SKIN wel?

- SKIN kan de meest veelgestelde vragen van kerken over statuten beantwoorden.
- SKIN kan een eerste intakegesprek doen om samen te bespreken wat voor uw kerk de beste aanpak zou kunnen zijn.
- SKIN biedt model-statuten die u kunt gebruiken als basis om daarmee uw eigen statuten te maken.
- SKIN kan meelesen met uw statuten, en op basis daarvan advies geven.
- Deze dienstverlening van SKIN is gratis voor bij SKIN aangesloten kerken.
- Bij complexere vragen zal SKIN u doorverwijzen naar notarissen die expertise hebben op het gebied van kerkgenootschappen.

Wat doet SKIN niet?

- Omzetten van de ene rechtsvorm naar een andere rechtsvorm. Hiervoor moet u naar een notaris.
- Samenvoegen van statuten vanuit uw moederkerk met de model-statuten die wij beschikbaar hebben. Hiervoor verwijzen wij u door naar een notaris.
- SKIN is niet verantwoordelijk of aansprakelijk voor de statuten die kerken maken op basis van de door ons aangeleverde model-statuten. Kerken zijn en blijven verantwoordelijk voor hun eigen statuten. Wilt u 100% zekerheid, dan kunnen we u doorverwijzen naar notarissen met verstand van zaken.

Tot slot: omzetten van bestaande rechtsvorm naar 'kerkgenootschap'

Regelmatig wordt de vraag gesteld of het mogelijk is om een stichting om te zetten naar kerkgenootschap. Het is mogelijk om stichtingen, verenigingen en kerkgenootschappen onderling om te zetten. Dat kan echter alleen via de notaris. In dit artikel legt een notaris uit wat daar allemaal bij komt kijken.

Is hier geen geld voor, dan is het meestal goedkoper om de bestaande organisatie op te heffen en een nieuwe organisatie op te richten. Let echter wel op: opheffen en dan een nieuwe organisatie starten is géén aan te bevelen optie als je een gebouw bezit of medewerkers in dienst hebt. Is je organisatie eigenaar van een gebouw, auto of iets anders, of werkgever van een betaalde medewerker, of heb je andere contracten afgesloten zoals een huurcontract, dan gaan die bij het

omzetten naar een andere rechtsvorm, automatisch over naar de nieuwe rechtsvorm. Bij het opheffen van een organisatie gebeurt dat niet, maar hangt het van je statuten af wat er met lopende contractuele verplichtingen gebeurt (statuten bevatten als het goed is een artikel waarin staat wat er bij opheffing van de organisatie gebeurt met vermogen). Huurovereenkomsten zullen opnieuw moeten worden afgesloten op naam van de nieuwe organisatie. Etcetera. Win in zo'n geval dus goed juridisch advies in.

Disclaimer: SKIN is geen notarieel of juridisch bureau, en wij zijn niet aansprakelijk voor de informatie in deze handleiding. De informatie van SKIN is gebaseerd op betrouwbare en deskundige juridische bronnen, en SKIN kan de meest veelgestelde vragen van kerken meestal prima beantwoorden. Wil je echt helemaal zeker zijn dat je voor jouw kerk de juiste juridische keuzes maakt, dan is het toch aan te raden om contact met een notaris op te nemen. SKIN zal zelf ook in gesprek aangeven waar de grenzen van onze expertise liggen. Neem contact op met SKIN (info@skinkerken.nl) voor een overzicht van namen van notarissen met verstand van kerkgenootschappen.